

Communio

Časopis Starokatolické církve v České republice

Ročník 28 (2022), číslo 4

Ohlédnutí za 51. synodou

**Objev románské střešní krytiny na pražské
rotundě Nalezení sv. Kříže**

Z obsahu

- 2 Rozhovor s Václavem Pavloskem
 - 6 Za synodou v Bystřici pod Hostýnem
 - 9 Kázání biskupa Pavla
 - 11 Duch svatý jako...
 - 13 Povídání o herezích IV.
 - 17 Exlibris s duchovní tematikou
 - 22 Románská střecha na pražské rotundě
-

Communio

Časopis Starokatolické církve v České republice
Ročník 28 (2022), číslo 4

Vydává Starokatolická církev v ČR,
Na Bateriích 27, Praha 6, 162 00

ISSN 1805-1243

Registrační číslo MK ČR E 20002

Redakční uzávěrka 25. 10. 2022

e-mail: stkat@starokatolici.cz, www.starokatolici.cz

Názory autorů nevyjadřují stanovisko redakce,
za obsah příspěvků zodpovídají autoři.

Náklady na výrobu čísla činí 30 Kč.

Děkujeme za příspěvek na papír a tisk.

Neoznačené fotografie archiv redakce.

Foto na titulní straně lil artsy, Pexels.com

Foto na třetí a čtvrté straně obálky Národní památkový ústav

Úvodník

Milí Kristovi přátelé,

adventní týdny, které právě na počátku nového liturgického roku prožíváme, jsou časem očekávání a naděje. Tu pro nás symbolizuje narození Pána Ježíše Krista. Boha, který se k nám sklonil a přijal naši lidskou podobu a kromě hříchu nám byl ve všem podobný. Poselství milosti a lásky, které nám je zachováváno v evangeliích, je zásadním odkazem a nebojím se říci kategorickým imperativem křesťana. Jako lidé však děláme chyby a musíme si přiznat, že často nedokážeme Ježíšovo přikázání lásky naplnit. Některým z nás církev a víra slouží spíš jako obušky, kterými obrazně mlátíme vše odlišné, co vybočuje z našeho pojetí správného světa. Ježíš však přišel právě proto, že náš svět ani tehdy nebyl správný, ačkoliv ani tenkrát mnozí nepochybovali, že právě oni vědí, jak má takový správný svět vypadat, a možná ho i sami reprezentují.

Jak často se setkáváme s tím, že se církev či lidé na ni se odvolávající postaví proti slabším, proti potřebným, proti znevýhodněným. Až by si jeden mohl myslet, jak to jde s křesťanstvím z kopce. Je ale dobré nezapomínat, že díky rychlosti šíření informací se do veřejného prostoru takové aktuality dostávají mnohem rychleji a šířeji, než tomu bylo ještě před pár desítkami let. Mnoho z nás samozřejmě nesouhlasí s obrazem takové církve, k němuž naopak různí představitelé mlčí, nebo jej dokonce i podporují. Co zbývá nám? Trpělivě vykonávat práci na vini-

ci Páně a svými skutky svědčit o církvi, která přijímá. O církvi, která žije nadějí Evangelia. O Církvi Kristově. Vždyť skutky z víry jsou ovocem, které jako křesťané máme přinášet tomuto světu.

Myslím, že onu naději milosrdenství, která by měla být křesťanství vlastní, významně podpořila říjnová synoda naší církve. Přijetí návrhu na svěcení žen do všech stupňů duchovenské služby znamená plnou důvěru v povolání skrze dary Ducha Svatého. Řadíme se tak mezi další církve, které se rozhodly neklást lidské administrativní překážky tam, kde má být volnost Boží vůle. Důležitým momentem je též možnost žehnání partnerství, která umožňuje požehnat různým typům partnerských párů, které z nejrozumnějších důvodů nemohou uzavřít klasické svátostné manželství. I oni jsou totiž součástí těla Církve, v níž mají své místo a které zároveň mají co nabídnout. Budeme-li sami přijímat, pak i my můžeme doufat, že jednou budeme sami přijati.

Požehnaný Advent a blížící se svátky Vánoc!

Lukáš M. Vytlačil
šéfredaktor

„Vytrvali jsme v nastoupené cestě a vidíme to jako velké požehnání a Boží zázrak.“

Rozhovor s farářem Václavem Pavloskem

Václav Pavlosek je farářem v Havlíčkově Brodě. Farnost se schází k slavení eucharistie v nemocniční kapli. Mimo pravidelné bohoslužby Václav navštěvuje několik domovů důchodců a je připraven být nablízku těm, kdo hledají Boha, společenství nebo možnost si popovídat o svých trápeních. Jeho rozvážný způsob řeči je skutečně příjemný a klid, který z Václava číší je doslova nakažlivý. V pas-toraci mu pomáhá dcera a jáhenka Noemi.¹ Pojdte se s Václavem seznámit...

Václave, mohl bys nám říci něco o Tvých kněžských začátcích? Tuším, že nebyly zrovna snadné...

Tady se musím vrátit do sedmnáctého roku svého věku. Již v této době jsem se docela jednoznačně rozhodl, že budu knězem. Pomalu, ale jistě jsem se ptal, zda mě Bůh k tomuto poslání skutečně volá. Byla k tomu ale ještě poměrně dlouhá doba, neboť maturitní zkoušku jsem složil ve 22 letech. Na Průmyslové škole ve Frenštátě pod Radhoštěm jsem se stal exotem. Spolužáci se na mě chodili dívat do mé třídy a nemohli uvěřit svým očím. Ředitel školy se chystal za hlavu, protože se bál o své místo. Začínala pomalu ale jistě normalizace. Ale přesto jsem 1. října 1969 nastoupil na teologickou fakultu do Olomouce a stal jsem se bohoslovcem. V prvním ročníku jsem se pohyboval ještě v nebeských výšinách. Cítil jsem, že Bůh mě volá, abych se stal jeho služebníkem.

Přesto mi postupně začínalo být jasné, že v těchto církevních, římskokatolických strukturách bych nemohl pracovat a byl bych nešťastný. Nůžky mezi římskou vírou a křesťanskou vírou se začaly rozevírat.

Přesto jsi nakonec byl vysvěcen...

Ke kněžskému svěcení jsem dospěl 23. června 1973 – přes obrovský odpor státní bezpečnosti, která dělala vše pro to, abych knězem nebyl. S odstupem času musím říci, že mě Pán Bůh vedl cestami, které jsem vůbec nechápal. I přesto, že jsem nastoupil ke krumpáči a lopatě, mě náš Pán obdaroval zvláštní vnitřní svobodou a já si to dokonale užíval. Nikdy jsem nemusel na svoje kněžské poslání naříkat. Naopak, vždy byli kolem mne lidé, kteří ve společenství – jiném než v kostele – chtěli prožívat společenství s Kristem a se mnou. Samozřejmě, moje naivita dostoupila až takového vrcholu, kdy jsem si neuvědomil, že jsem bedlivě sledován, a tak mě moji „dobří muži“ ze státní bezpečnosti, podrobovali stále tvrdším výslechům.

¹ Pozn. red.: S Noemi Kosourovou jsme přinesli rozhovor v Communio č. 4, roč. 26 (2020).

Jsem šťastný, že mohu stále sloužit.

Vůbec nevím, co k tomu říci, musela to být strašná doba. Co bylo dál?

Přesto moje dobrodružná cesta pokračovala a já se zapojil do skryté církve. To byl můj pravý domov, protože zde byli lidé, kteří sdíleli se mnou představy a sny o tom, jak by měla církev v budoucnosti vypadat. Byli to veskrze muži, kteří měli rodiny – jak kněží, tak biskupové. Připravil půdu k tomu, aby církev byla jiná, vyžadovalo velmi mnoho úsilí. Už jsem tehdy naprosto přesně věděl, že zásadním problémem církve je celibát. Jeho odstranění jakožto mocenského nástroje se bude muset stát součástí zásadní reformy hierarchického klerikálního systému. Bylo nám jasné, že pokud římská církev upírá věřícím spásu a nabízí jim kalnou vodu místo živého pramene života, pak

se mívá svou úlohou. Každý služebník církve se musí přece ptát svého svědomí: Stojí pouhý církevní zákon nad spásou člověka? Vždyť - na kolika místech je už dnes znemožněno slavit eucharistii lidem, kteří po tom touží! Pán bude přece po nás vyžadovat skládání účtů za každého svěřeného člověka, kterého jsme ztratili, protože jsme mu upřeli pramen spásy.

Dostalo se ke mně slovo JEŽEK, můžeš nám říci více o tom, co bylo?

Přesto, že jsem byl spolu se svými spolubratry a spolusestrami vystaven obrovskému tlaku státní bezpečnosti, rozhodli jsme se, že založíme organizaci „žentých katolických kněží“. Nejprve jsme ji nazvali „Jednota Jindřicha Šimona

Václav Pavlosek s dcerou Noemi.

Baara“, později JEDnota ŽENatých Kněží. Už jsme věděli, že kněží, které jsme mohli oslovit, bylo přes 100. Tady jsme byli ovšem značně naivní. Státní bezpeč-

nost chtěla využít ženaté katolické kněze k založení organizace, která by se stala elementem, který bude rozkládat římskokatolickou církev zevnitř. Po zjištění

těchto okolností, jsme si znovu uvědomili, že komunistická totalitní moc chce církev zničit za každou cenu. Proto jsem se rozhodl, že na tomto ďábelském díle nemůžeme a nechceme spolupracovat a časopis JEŽEK jsme zrušili a aktivity tohoto typu utlumili.

Takže jste nadále pracovali v podzemí a čekali na změnu?

Skrytá církev se ocitla v nové situaci těsně před rokem 1989. Biskupové a kněží, ke kterým jsem patřil, doufali, že církev v nových podmínkách bude moci pracovat jiným způsobem, než tomu bylo v období první republiky a po celá léta komunistické nadvlády. Dobře si pamatuji výrok jednoho svého přítele římského kněze, který mi řekl: „Dobře si pamatuj, že římskokatolická církev, jejíž já jsem součástí, je nereformovatelná.“ Na začátku devadesátých let se to jasně ukázalo. Sebeudržovací síly byly tak velké, že zabránily jakémukoliv obratu, ačkoli o jeho nutnosti nebylo pochyb. A tak se najelo do starých kolejí a sny o tom, že závěry II. vatikánského koncilu budou uvedeny do praxe, se nenaplnily.

Jak se stalo, že jsi nakonec zakotvil ve Starokatolické církvi?

Kolem 1997 jsem byl osloven biskupem Starokatolické církve Dušanem Hejballem. Zajímavé Boží vedení! Biskup mě vyzval, abych se pokusil založit farnost SKC v Havlíčkově Brodě. Dá se říci, že v tomto městě nikdy tato církev neexistovala, a tak jsme se scházeli v počtu 2-4. První slavnost eucharistie se uskutečnila o 1. neděli adventní 1999 v prostorách

Církve československé husitské. Objevila se však možnost slavení eucharistie v nemocniční kapli, která byla obnovena v roce 1997 opět premonstrátů Vitem Tajovským. A tento zbožný kněz si výslovně nepřál, aby to byla kaple římskokatolická, ale ekumenická. Do ní mají přístup všechny církve a my ji využíváme pro nedělní bohoslužby. Za celou dobu až do současnosti jsme sice slyšeli slova: „tam nechodte“, „přijdete do pekla“, atd..., ale přesto jsme vytrvali v nastoupené cestě a vidíme to jako velké pozhnání a Boží zázrak.

Jsi stále velmi aktivní. Jaké jsou Tvé současné pastorační výzvy a třeba i radosti?

Pomalu se blíží doba, kdy budu muset ukončit svoji misi a věřím, že Pán Bůh připraví pro naše společenství nové možnosti, které budeme moci realizovat. Mohu říci, že za celá ta léta (23 let) jsem v drtivé většině dnů a měsíců prožíval skutečnou radost. Ani ne z počtu lidí, ale z toho, že Bůh svojí církev vede. Jsem přesvědčen, že se nové a nové zázraky budou dále uskutečňovat a že u nás bude růst společenství Kristovy lásky. S tím souvisí také to, že jsem šťastný, když mohu ještě stále konat svoji službu právě ve Starokatolické církvi. Je to velmi osvobozující. Bohu díky!

Děkuji za rozhovor a přeji Ti i nadále Boží pozhnání a radost ze služby.

Připravil Kamil Kozelský

Foto: archiv autora

Za synodou v Bystřici pod Hostýnem

Otázku „Tak co, jaká byla synoda?“ jsem letos slyšela méně. Možná je to proto, že už jsme všichni po covidovém lockdownu komunikačně zdatnější a jednotlivé výstupy byly ve virtuálním prostoru k dispozici velice rychle poté, co se synoda usnesla. Jenže synoda nebyla naštěstí jen o tom usnášení se, i když to bylo přirozeně to nejdůležitější. Děla se spousta věcí a atmosféru nelze zachytit do písmenek, která buším do klávesnice. Nedokáží to zcela ani fotky, dokonce ani sem tam kus živého přenosu. Přesto několik, snad trochu nesystematických, postřehů.

Synoda začínala missou chrismatis, synodálové tedy nejen jednali, ale i (liturgicky) slavili. Byl to nezapomenutelný zážitek, hlavně díky improvizovanému

hudebnímu tělesu (Lojza Sassmann, Kuba Smrčka, Vojta Starý), které nám ukázalo, že liturgie nemusí být smrtelně vážnou a nudnou záležitostí. Díky.

Na první pohled viditelnou změnou, bylo to, že ubylo kolárků a pokud už byly, nejednalo se o ony strašlivě vážné a nepřístupné „muže v černém“. A protože atmosféra celé synody byla hodně pohodová, lze přemýšlet po vzoru „Slepice nebo vejce?“ o tom, co bylo dřív: absence kolárků nebo pohoda?

Další milý postřeh: ač mnozí z nás nebyli vždy a ve všem názorově jednotní a diskutovalo se jak v rámci jednání synody, tak v přestávkách, byly to už právě jen diskuse, nikoli války a život a na smrt. Možná to bylo tím, že se mnozí (včetně členů synodní rady a zástupců komisí) znají ze setkání presbyterií. Každopádně otázky, které padaly – a že jich nebylo málo – byly k věci. Doba obstrukcí a politických tanečků se, alespoň protentokrát, naštěstí nekonala.

Strašlivě dlouhá byla zpráva biskupa o stavu církve. Byla skutečně o stavu církve a pozitivní na oné délce bylo to, že za to můžeme my všichni. To, co se v naší malé církvičce děje, co se povedlo (nebo nepovedlo) zapříčinilo délku zmíněné zprávy. Na to, co se povedlo, můžeme být hrdí. Mluvílo se tam totiž o nás, například o zvonu v Táboře, faře v Jablonci nad Nisou, rekonstrukci Šumperka, prostorách v Těšíně a Soběslavi, o znovuustavení farnosti sv. Kříže... (je to jen ilustrační výčet, mluvílo se tam opravdu o všech, ti kdo nebyli zde zmíněni, nechtě prominou a přečtou si celou biskupovu zprávu, určitě se tam najdou).

Když došlo na vlastní jednání, všichni se snažili, aby synoda co nejlépe vystihla to, co opravdu chceme říci dovnitř církve i navenek. Určitě jste si všimli, že

*Sečteno
a podtrženo,
nebyl to
promarněný čas.*

konečná usnesení mají trochu jiné formulace. U některých návrhů se diskutovalo doslova o každé větě, ale byla za tím cítit společná snaha přijmout co nejlepší usnesení (s výhledem na jejich aplikaci, výklad, zdůvodnění).

O tom, že se atmosféra v církvi posouvá k vzájemnému respektu a důvěře, svědčí i to, že ač bylo u některých hlasování navrženo, že mohou proběhnout tajně, hlasovalo se nakonec veřejně. S tím, že do těch, kdo byli proti nebo se zdrželi (aspoň co vím) neměl nikdo potřebu se „obouvat“ či je názorově obracet. Tajně tedy byla volena pouze synodní rada (to však podle ústavy ani nejde jinak).

Jednání skončila v pátek poměrně pozdě večer. Ale většinu z nás zbyla síla ještě trochu slavit, sdílet se a povídat, zpívat, mít radost z toho, že jsme spolu (ač se to nezdá, synoda zahrnuje kolem desetiny dospělých naší církve), ale trochu už domlouvat, co se bude dělat v dalším období.

Sečteno a podtrženo, nebyl to promarněný čas.

*Darina Bártová
Foto: Martin Kováč*

Složení synodní rady a komisí pro období 2022–2025

Synodní rada

PhDr. Pavel Benedikt Stránský
biskup a předseda
Mgr. Lukáš M. Vytlačil
místopředseda
ThLic. Kamil František Kozelský
(za duchovní)
ThDr. Petr Jan Vinš
(za duchovní)
Mgr. Martin Dominik Polínek, Ph.D.
(za laiky)
Mgr. Soňa Sochorová
(za laiky)
Mgr. Jaroslav Šlehofer
(za laiky)

Teologická komise

ThLic. Kamil František Kozelský
ThDr. Mgr. Petr Miencil
Mgr. Jakub Smrčka, Th.D.
ThDr. Petr Jan Vinš

Diakonická komise

Mgr. Noemi Kosourová
Mgr. Lukáš M. Vytlačil

Ekonomická komise

ThDr. Monika Jiříková
Mgr. Vojtěch Měřička
ThDr. Petr Jan Vinš

Komise pro katechismus

PhDr. Ing. Petr Krohe
ThDr. Mgr. Petr Miencil
Mgr. Marek Bendy Růžička
Mgr. Jakub Smrčka, Th.D.

Liturgická komise

PhDr. Ing. Petr Krohe
Mgr. Vojtěch Měřička
Mgr. Marek Bendy Růžička
ThDr. Petr Jan Vinš

Komise pro manželství/partnerství

doc. Ing. et Ing. Ivo Kuřitka, Ph.D.
et Ph.D.
ThDr. Petr Jan Vinš

Pastorační komise

Ing. Mgr. Darina Bártová, Ph.D.
Mgr. Soňa Sochorová
Oldřich Volek

Právní komise

Mgr. Petr Kamínek
Mgr. et Mgr. Petr Kovářík

Zpěvníková komise

Mgr. Alois Sassmann
Mgr. Jakub Smrčka, Th.D.
Vojtěch Starý, DiS.
Mgr. Aleš Svoboda

Kázání biskupa Pavla na zahajovací bohoslužbě 51. Synody Starokatolické církve v ČR

Milí členové synody, milí hosté,

dnešní čtení jsou zvolena záměrně, patří k tradiční missa chrismatis – tedy mši žehnání olejů, kterou je na západě obvyklé konat ve Svatém týdnu a kterou jsme v našich podmínkách přesunuli na synodu, abychom se sešli pokud možno účastníci z celé církve, nejen pár duchovních, kteří v pracovní den před Velikonoce cemi váží cestu do Prahy a zpět.

Dnes budou žehnány oleje, které nesou několik symbolů – dovolím si vybrat pouze jeden, a sice královské a kněžské pomazání. Vedle toho jsou oleje rovněž symbolem uzdravení a ochrany proti působení zla. Dnes ale jen a pouze k symbolu královského a kněžského pomazání.

Máme zde vonný olej, křižmo, chrisma, jinak také myron nebo myro. Chrisma znamená pomazání – tedy je to olej k pomazání, k tomuto účelu speciálně vybraný a vytvořený.

Je to olivový olej, který obsahuje vonné látky, v našem prostředí jde o peruánský balzám, což je vonná pryskyřice ze stromu vonodřev balzámový. Perubalzám, jak se mu také říká, je nejen vonná látka, ale zejména rovněž látka léčivá – používá se v lékařství, v lékařství i v kosmetice a má blahodárné účinky na ledacos. Proto je také naše křižmo připravováno v lékárně.

Je to olej, kterým bývali a dosud jsou pomazáváni králové – až bude korunován Karel III. v květnu příštího roku, vzpomeňte si na to. I my jsme králové. Možná se vám tato moje proklamace nezdá, protože si třeba zrovna tak moc vznešeně nepřipadáte, ale je to tak! Při křtu/biřmování jsme byli tímto olejem všichni pomazáni na hlavě – tak, jak jsou jím mazáni králové a bylo to doprovázeno slovy: „Jako Bůh pomazal svého Syna na kněze, proroka a krále, označuje tímto posvátným olejem i tebe, neboť patříš ke Kristu navěky.“

To královské vyvolení, přiřazení ke Kristu-králi se nás týká všech. A není to jen nějaké takové povídání, ale fakt – my jsme královské kněžstvo, jak se píše v 1. Petrově: „Vy však jste ,rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid náležející Bohu‘, abyste hlásali mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla.“ (1P 2,9)

Pomazání tímto olejem pečeti křest v podobě křestního pomazání (biřmování) a naznačuje, a nejen naznačuje, ale i působí, že patříme k Božím vyvoleným.

Jen si toto uvědomit, přijmout to za své, musí znamenat pro naše někdy nalomené sebevědomí velkou vzpruhu! Ne biskup, ne faráři, ale všichni dohromady

jsme tímto olejem na znamení pomazání Duchem Svatým zpečetění k velkým věcem, abychom, jak jsme četli, „hlásali mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla“.

Není to žádné privilegium duchovenstva, týká se nás to všech. Všichni máme tentýž jeden křest a všichni máme totéž jedno pomazání Duchem svatým. A všem nám z toho vyplývá nejen důstojnost, ale i poslání „hlásat mocné skutky toho, kdo nás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla“.

Je zde dichotomie: pomazání – poslání. I Kristus byl pomazán Duchem svatým a obdržel poslání, které bylo dneska naznačeno v prvním čtení z Izajáše a definitivně jej potvrzuje on sám v dnešním evangeliu ze sv. Lukáše. A podobně je to s námi. Jsme pomazáni a poslání. Podílíme se na Kristově poslání, protože jsme jím poslání, jsme jeho apoštolové. Apostolos znamená řecky „poslaný“.

A tak si dneska připomeňme a vezměme to vážně a za své: jsme pomazáni, a nejen tímto olejem, to je jen znamení, ale především Duchem svatým, abychom „hlásali mocné skutky Boží“, a jsme Božími apoštoly, jsme jím poslání.

Skutečně to není nějaké zbožné povídání, není to jen nějaké řečnické cvičení: tak to je. Pomazání máme. A jak se stáváme i apoštoly se všim všudy? Přece tím, že toto poslání přijmeme ve formě apoštolátu, že vykonáváme své poslání. Jaké to je? To musíte rozpoznat sami nebo vaši

spolufarníci nebo farář. Ale každý může „přispět svojí troškou do mlýna“.

A toto poslání má velmi pestré podoby – o tom čteme v dnešním druhém čtení z 1. Pavlova listu do Korintu: „Jsou rozdílná obdarování, ale tentýž Duch; rozdílné služby, ale tentýž Pán; a rozdílná působení moci, ale tentýž Bůh, který působí všecko ve všech. Každému je dán zvláštní projev Ducha ke společnému prospěchu.“

„Každému je dán zvláštní projev Ducha ke společnému prospěchu.“

Proč to opakuji? Protože Darina moudře učí, že i průměrně inteligentnímu člověku je potřeba některé věci opakovat čtyřikrát až pětačtyřicetkrát.

Tak si to pořád opakujme: „Každému je dán zvláštní projev Ducha ke společnému prospěchu.“

Nikdo z vás není bez obdarování! Nikdo z vás! Všichni jste králové, kněží a apoštolové. Když si to budeme každý den připomínat, nejen že nám to zvedne sebevědomí, ale budeme nad tím přemýšlet a toto specifické obdarování budeme schopni poznat, identifikovat a nabídnout druhým.

Ať se nám to daří v hojně míře. Amen.

*13. října 2022 v Bystřici pod Hostýnem
+ Pavel B. Stránský*

Duch svatý jako...

Duch svatý je třetí božskou osobou, vyznáváme. A často s ní máme problém. Možná i proto, že na Západě, přirozeně pod vlivem biblických textů, začal být ikonograficky zobrazován jako holubice. Toto zobrazení se odkazuje primárně na evangelia, specificky na texty týkající se Ježíšova křtu, např. J 1,32 „Spatřil jsem, jak Duch sestoupil jako holubice z nebe a zůstal na něm“ či Mt 3,16; Mk 1,10 a L 3,22. Ve všech těchto textech jde o metaforu, což naznačuje spojení jako holubice. Někteří teologové pak spojují obraz holubice i s pasáží Gn 1,2: „... nad vodami vznášel se duch Boží...“, kde je jím argumentem právě ono vznášení.

Pro Ducha existují i jiné symboly, jsou však možná ještě méně uchopitelné než holubice. Jedná se o vítr či dech, což obojí leží v sémantickém poli významů jak hebrejského označení RUACH, tak řeckého PNEUMA. Podobně obtížněji uchopitelnými symboly jsou oheň, voda a oblak. Podobně jako vítr si také oheň plápolá, jak chce. Pro tento symbol svědčí biblické texty Mt 3,11: „...on vás bude křtít Duchem svatým a ohněm...“, událost Letnic vyprávěná ve Sk 2 a reflexe Božího charakteru v Žd 12,29 „Náš Bůh je oheň stravující“. Bůh je s ohněm spojen v základní události theofanie Mojžíšovy Ex 3,14 a také v cyklu elášovských příběhů. O Duchu jako o vodě píše J 7,37-39 a evokuje starší představy jak z proroka Izaiáše, tak z vyprávění o putování Izraele pouští. Podobně neurčitým symbolem Ducha pak může být i světlo.

Když se zamyslíme nad symboly pro Ducha, je holubice asi jediným trochu konkrétním způsobem zobrazení, i když křesťanský Východ by nad pokusy Ducha zobrazit jako zvíře, minimálně pozvedal obočí.

Pro lidi dnešní doby se i tento symbol mohl stát poněkud nesrozumitelným a hlavně zatíženým. Generace 50+ jistě pamatuje hodiny výtvarné výchovy ve škole, kdy se do omrzení vyráběly holubičky míru, tu jako mávátko, tu jako dekorace do školních oken, výkladních skříní a vůbec, kam se dalo, spolu s hesly, jak bojujeme za mír proti imperialismu. Origami holubiček Sri Chinmoye, populární v 90. letech 20. století příliš kredit holubice míru nezvedly.

Pokud odhlédneme od tohoto aspektu a představíme si zdegenerované, přerobené, obtížně létající holubí obludy řepkající po dlažbách našich měst, nebudeme přirovnání Ducha k holubici považovat za nic moc.

Soudobá keltská spiritualita nabízí alternativní symbol pro Ducha svatého. Je jím divoká husa. Argumentaci pro oprávněnost užívání tohoto symbolu vede z několika zdrojů, které ovšem nejsou biblické (husu v Písmu vskutku nenajdeme). Předně, trochu paradoxně, odkazují na událost asi z roku 387 př. Kr., kdy totální vyvrácení Říma Galy zmařily kapitolské husy, které zde potvrdily zná-

mý fakt, že husa je často lepším hlídačem než pes. Událost zachytil Plinius Starší a naráží na ni poté Isidor ze Sevilly.

Dále, na samé výspě Evropy, ostrově Iona, odkud se keltské křesťanství šířilo, lze pozorovat divoké husy, jejich život i migraci, o trošičku častěji než holuby. Let divokých husí evokuje představy dálav a dobrodružství.

Věc má ovšem jeden háček. Nemáme zachycen starý zdroj, který by Ducha k divoké huse přirovnával. Někteří odborníci, zabývající se keltským křesťanstvím, např. David Cole, Ian Bradley či Joshua S. Hopping, se domnívají, že u zrodu tohoto obrazu Ducha stál až ve 20. století zakladatel komunity na ostrově Iona George Macleod. Nicméně obraz se ujal natolik, že je v novodobém keltském křesťanství běžně užíván. Buď jak buď, máme před sebou krásný příklad

akomodace a aktualizace. Výzva k cestě za dobrodružstvím může být pro současného člověka možná srozumitelnější a lákavější než holubičky míru.

Darina Bártová

Použité zdroje a bibliografie:

Cole. (2020). *The Celtic Year. 2020.*

Abingdon, UK: The Bible Reading Fellowship.

The Legend of the Wild Goose. (nedatováno). Získáno 03. 10 2022, z Wild Goose Chase: <http://wildgoosechase.org/>

Whitehead, C. (nedatováno). *Symboly Ducha svatého.* Získáno 3. 10 2022, z Pastorage.cz: <https://www.pastorage.cz/tematicke-texty/kdo-je-duch-svaty-symboly-ducha>

Kterak se otcové přeli, nakolik je Kristus člověk a nakolik Bůh... aneb povídání o herezích IV.

V minulém článku jsme si povídali o ariánské krizi. Pokud měli Areios a Athanasios něco společného, pak kromě svého prvotního působiště také to, že ani jeden příliš neřešil, jak jsou odlišeny lidská a božská přirozenost v Kristu. Konstantinopolský koncil, který definitivně odmítl ariánství ve všech jeho modifikacích, odsoudil také apollinarismus, ale více tuto otázku nerozpracoval. Abyste neřekli, že vás chci o něco ochudit, pak vězte, že apollinarismus byla nauka Apollinaria z Laodiceje, který hlásal, že Slovo přijalo jen tělo a zcela nahradilo lidskou duši. To by znamenalo, že Kristus nebyl celý člověk. Zcela by mu chybělo lidské myšlení a emoce, které jsou hlavními mohutnostmi duše. Co víc, podle slavného axiomu: „co nebylo přijato Slovem, nemůže být spaseno“, by lidský duch takto „zmrzačeným“ Kristem nebyl spasen. Jelikož však nikdo tehdy pozitivně nedefinoval, jak se to s Kristovou přirozeností má, bylo jen otázkou času, kdy se objeví další problematické teologické spekulace. A ony se pochopitelně objevily...

Nestorios pocházel ze syrské Germanicie, kterou bychom dnes našli na jihu Turecka pod jménem Kahramanmaraş. Byl to vzdělaný muž, žák slavného teologa Theodora z Mopsuestie, zbožný kněz a mnich, známý svou zbožností a výřečností. Od roku 428 byl také konstantinopolským patriarchou. Jeho neštěstí spočívalo v tom, že zrovna v té době se začalo šířit pro Pannu Marii označení *Theotókos* – *Bohorodička*, který se mu ani trochu nezamlouval. Nebyl to pojem zcela nový, na východě se už nějakou dobu používal, zřejmě se však stával stále více populárním. Nestorios se zalekl toho, že toto označení by mohlo přispět k opomíjení Ježíšova lidství. Vždyť Maria neporodila Boha, ten je bez

počátku. Maria porodila člověka Ježíše. Přesto ani pojem *Anthropotókos*, tedy *člověkorodička* Nestorios neuznával. Navrhl dva tituly: *Theodókos* – „ta která přijala Boha“ nebo *Christotókos* – *Kristorodička*. V Konstantinopoli se Nestoriův odpor vůči oblíbenému termínu vůbec nesetkal s pochopením. Rozruch, který vznikl, se dostal až do Alexandrie a došel sluchu tamějšího patriarchy Cyrila. Cyril byl podobně starý jako Nestorios, ovšem velmi tvrdý a nekompromisní a zřejmě také zcela bez skrupulí. Svou svárlivostí se „proslavil“ již dříve. Nejprve když se v roce 403 podílel na sesazení a vypovězení Jana Zlatoústého, a pak v roce 415 horlivým kaceřováním židů, pohanů a heretiků, které ve svém důsledku vedlo

k zavraždění filosofky Hypatie. Z toho je patrné, že Cyril byl velmi schopný, ovšem také nesmírně nebezpečný soupeř. Tento Cyril, podporován egyptskými mnichy, vyzval roku 430 Nestoria, aby přijal termín *Theotokos*. Poté, co Nestorios odmítl, se obě strany obrátily do Říma na papeže Celestina. Ten svolal s srpnu roku 430 synodu, která dala za pravdu Cyrilovi a pověřila jej, aby konstantinopolského patriarchu vyzval k odvolání a v případě odmítnutí jej sesadil. To učinil Cyril velmi rád. Zaslal Nestoriově k podpisu natolik vyhraněnou christologii, že ji tento zastánce antiošské školy nemohl při sebelepší vůli přijmout. Nestorios se pochopitelně se sesazením nesmířil. Požádal císaře Theodosia II., aby svolal koncil, který by se k otázce vyjádřil. Císař vyšel Nestoriově vstříc a koncil svolal. Započít měl o svatodušních svátcích, tedy 7. června roku 431. Pozvání bylo mimo východní patriarcháty a římského biskupa zasláno také Augustinovi z Hyppo, kam došlo v dubnu roku 431. Ten se tak již doručení pozvání nedožil. Zemřel během obléhání Hyppa Vandaly 28. srpna 430.

V souvislosti s válkou s Vandaly byl vůbec problém s příjezdem zástupců ze severní Afriky. Zpoždění měla také antiošská strana v čele s biskupem Janem, stejně jako papežští legáti. Dne 22. června odmítl Cyril dále čekat na jejich příjezd a koncil zahájil. Výsledek jednostranného zastoupení 154 přítomných, stranicích Cyrilovi, byl předvídatelný a Nestorios byl odsouzen. Cyril se vůbec nesnažil vyjasnit sporné termíny (řecké pojmy označující osobu či přiro-

zenost byly nejednoznačné a působily nedorozumění) a šlo mu jen o odsouzení Nestoria. Když 26. června přijela antiošská strana, odmítl patriarcha Jan uznat zasedání koncilu pod Cyrilovým vedením a zahájil koncil ze své strany znovu. Cyril a jeho stoupenci byli odsouzeni a exkomunikováni. V tu chvíli se do věci vložil císař a nařídil, aby se jednání koncilu opakovalo v plném počtu. K tomu nakonec nedošlo. Cyril to odmítl a papežští legáti, kteří dorazili 9. července, jej podpořili, takže Theodosius nakonec uznal závěry obou jednání a situaci dále řešil v rámci císařského dvora. Výsledkem dalších zákulisních jednání, uplácení vlivných členů dvora dárky ze strany Cyrila a dalších intrik bylo definitivní odsouzení Nestoria. Ten zemřel ve vyhnanství v Horním Egyptě roku 451. Z vyhnanství ještě psal listy a zdůrazňoval, že mu nešlo o popírání Kristova božství. Bez politického zatížení a s ohledem na další vývoj dogmatu můžeme říci, že jeho nauka není v zásadě v rozporu s katolickou teologií, tak jak je chápána dnes. Tehdy však jeho argumenty nikdo slyšet nechtěl.

Oproti tomu Cyril a Jan z Antiochie spor ukončili smírem roku 433, kdy podepsali tzv. formulí sjednocení, která tvrdí, že „došlo ke spojení obou přirozeností..., a vzhledem k tomuto spojení bez smíšení vyznáváme, že svatá Panna je Bohorodičkou, protože Boží Slovo se stalo tělem a člověkem.“ Přesto tady stále byl problém s vyjasněním zavádějících termínů. Jasně definování nauky si ovšem muselo počkat na další generaci teologů.

Nestorios na fiktivním vyobrazení Romeyna de Hooghe z roku 1688.

Po smrti všech hlavních aktérů Efezského koncilu se ke slovu dostaly nové osobnosti. Na alexandrijský biskupský stolec nastoupil Dioskúros, který se svému předchůdci Cyrilovi vyrovnal, co do ambicióznosti, méně však již co do politické obratnosti. V Konstantinopoli byl do biskupského úřadu zvolen Flavianus a v Římě Lev, kterému historie později přiřkne přídomek Veliký. Na scénu ovšem vstoupil také archimandrita, tedy představený kláštera, jménem Eutychés.

Jeho klášter se nalézal v Konstantinopoli a u císařského dvora měl vlivné příznivce. Právě jeho nauka ukázala nedokonalost předchozích řešení. Eutychés hlásal, že Kristus sestával před sjednocením ze dvou přirozeností, ovšem po sjednocení již jen z jedné. Ta lidská se v té Božské rozpustila jako kapka medu v moři. Konstantinopolský patriarcha Flavianus chvíli váhal, když se o Eutychově nauce dozvěděl. Snad za jeho zdrženlivost mohl Eutychův vliv u dvora, snad jeho mírná povaha. Nakonec však Eutychovu nauku označil za herezi. Vždyť mržala Kristovu dokonalost podobně jako apollinarismus...

Jak Eutychés, tak i konstantinopolský patriarcha Flavianus se obrátili do Říma pro stanovisko papeže Lva. Ten napsal slavný list *tommus ad Flavianum*, kde se staví na stranu konstantinopolského patriarchy a odsuzuje Eutychovu nauku jako mylnou. Císař Theodosius však současně svolal synodu do Efezu, která započala 8. srpna pod vedením alexandrijského patriarchy Dioskúra. Ten byl zcela otevřeně na straně Eutycha a aniž dbal stanoviska Říma či nechal alespoň Lvův dopis přečíst, Eutycha rehabilitoval a Flaviána sesadil. Vše se dělo s nemalou podporou vojenské síly. Flavianus zemřel na cestě do vyhnanství, kam byl poslán.

Římský biskup Lev označil synodu jak *Latrocinium* – *Lupičskou synodu* a vyvíjel neúspěšné snahy o svolání nového koncilu. To se povedlo až po Theodosiově smrti 28. července 450 a nástupu nového císaře Markiána. Koncil byl původně svolán do Niceje, ovšem vpád Hunů způsobil, že císař Markianos potřeboval

být v dosahu hlavního města. Přeložil tedy koncil do Chalcedonu, který se nacházel před hradbami Konstantinopole. Koncilu formálně předsedal papež Lev zastoupený svými legáty. Určující byla teologie obsažená v dopise Flavianovi. Na jejím základě bylo vypracováno vyznání víry, které vyznává dvě přirozenosti v Kristu, přičemž jedna nepohlcuje druhou, ani jedna druhou neumenšuje. Obě přirozenosti existují souřadně vedle sebe a to tak, že se nemísí, žádná z nich se nemění, obě jsou dokonalé a nelze je od sebe oddělit. Kristus je zcela člověk a zcela Bůh. A vlastně, víte co? Přečtěte si to sami:

„Tedy následující svaté otce všichni jedním hlasem učíme vyznávat jednoho a téhož Syna našeho Pána Ježíše Krista; téhož dokonalého v božství a téhož dokonalého v lidství, pravého Boha a pravého člověka, téhož s rozumovou duší a tělem; soupodstatného s Otcem, pokud jde o božství a téhož soupodstatného s námi, pokud jde o lidství, podobného nám ve všem, kromě hříchu, zrozeného z Otce před věky, pokud jde o božství, a v posledních dnech téhož pro nás a pro naši spásu z Marie Panny, Bohorodičky, pokud jde o lidství, jednoho a téhož Krista, Syna, Pána, Jednorozeného ve dvou přirozenostech, který nepodléhá smíšení, proměně, rozdělení a oddělení; nikdy nebyl odstraněn rozdíl mezi přirozenostmi vzhledem ke sjednocení, spíše osobitost každé přirozenosti byla zachována a setkává se v jedné osobě a jedné hypostazi; není rozdělen nebo oddělen na dvě osoby, ale je jediným a tímtéž jednorozeným Synem, Bohem, Slovem, Pánem

Ježíšem Kristem, jak o něm učili již dříve proroci i jak nás poučil sám Ježíš Kristus a jak nám bylo předáno skrze vyznání víry našich otců.“

Součástí chalcedonské christologie je také tzv. *communicatio idiomatum*, tedy *záměna přívlastků*. V praxi to znamená, že bez toho, abychom řešili, co náleží které Kristovi přirozenosti můžeme říci, slovy Lva, že: „Boží Syn sestoupil z nebe... a Boží Syn byl ukřižován a pohřben.“

Nauka zastoupená v dopise Lva Flavianovi byla přijata podle tradice nadšeným zvoláním: „Ústy Lva promluvil Petr! To je to, čemu věříme...“

Dioskúros byl odsouzen a Flavianus posmrtně rehabilitován. Alexandrijská strana nauku Chalcedonu odmítla a odtrhla se. Přes veškeré snahy dalších let nebyla úplná shoda nalezena a toto schizma vedlo k vytvoření do dnes působících církví, z nichž nejznámější jsou koptská, arménská či etiopská církev.

Pro zajímavost ještě dodám, že součástí předložených koncilních kánonů byl také kánon poslední, v pořadí 28., který měl stavět Konstantinopol na druhé místo co do důležitosti hned po Římu. Toto usnesení však papežští legáti odmítli podepsat.

Kamil Kozelský

Foto: Wikimedia Commons

Exlibris s duchovní tematikou

III. Náboženská exlibris (3. část)

Starozákonní témata v „malém“ umění

Mnoho sběratelů exlibris i řada autorů si vybírají na svůj grafický list některé z velkých témat, kterými Bible překypuje. Největším zdrojem vzorových příběhů z dějin lidstva je Starý zákon. V něm nalezneme lásku, nenávist, přátelství, zradu, pomluvu, víru, pýchu, pokoru, lhostejnost, válku a mír – prostě všechny barvy lidského života, a to jak dnes, tak v minulosti.

Na exlibris se starozákonními tématy vidíme, jak si jednotliví výtvarníci představovali třeba stvoření světa, rajskou zahradu, Adama a Evu, Archu Noemovu, Babylonskou věž, Mojžišův příběh, příběh Samsona a Dalily, krále Davida, Josefa a Putifarku, Jáкова a Ráchel, těžce zkoušeného Joba, Zuzanu a starce a řadu dalších příběhů Starého zákona. Každý autor grafiky k daným tématům přistupuje jinak. Hodně ho ovlivňuje jeho vzdělání, to jak událost chápe, jeho představivost, výtvarný styl. Je obdivuhodné, že na tak malém formátu (dnes většinou A5) můžeme jedním pohledem obsáhnout zobrazenou situaci. Účinek tohoto malého formátu se násobí, když si obrázek můžeme vzít do rukou, prohlédneme si ho z různých stran a těšíme se i strukturou a vůní papíru a barev. Starozákonní motivy neztratily na své přitažlivosti ani dnes, kdy už se ve velké většině (a ke své škodě) společnost ne-

řídí božími příkázáními a biblické příběhy byly nahrazeny tlustými romány a akčními filmy, v nichž počet mrtvých v příběhu často převažuje nad počty mrtvých uváděných při válkách ve Starém zákoně. Prohlédneme si některá exlibris vytvořená na starozákonní témata Adam a Eva, Noemova archa a Babylonská věž.

Adam a Eva

Nejvíce častým tématem ze Starého zákona, které se na exlibris objevuje, je **Adam a Eva**. Jsou to velmi často exlibris erotická, ale tak to má být. Tělesnost patří do

plánu Božího a je krásná a Bohem chtěná, jak to vyjadřuje například i erotická biblická Píseň písní Šalamounových. Kolik obrazů s tématem Adama a Evy jsme již viděli v galeriích! Toto téma lákalo umělce již v dobách, kdy křesťanská církev zakazovala zobrazovat nahé ženské tělo, a tak zobrazit Evu byla mnohdy jejich jedinou příležitostí. Žijeme v době, kdy toto téma již tabu není a mnozí grafici k němu mnohdy přistupují s určitým nadhledem či dokonce humorem (viz přílohy). Co autor, to jiné zobrazení těla, tváře, situace, ráje.

Archa Noemova

Velká katastrofa, kterou přežilo jen několik lidských jedinců, kteří se pak museli uživit, vybudovat si obydlí a chtěli znovu dosáhnout určité úrovně společnosti, jak

kulturní, tak technické. Různí badatelé příběh komentují různě, dohadují se, zda katastrofa byla lokální nebo globální, co tu potopu opravdu vyvolalo apod. Víme, že existuje obdobný babylonský příběh starší než Bible s přeživším trosečníkem Utnapištim. Kolega sběratel, Ing. Zdeněk Řehák sbírá toto téma a zajímalo ho, jak se na tuto problematiku dívá ten či onen autor. První Archu na exlibris pro něho vytvořil akad. malíř Jindřich Pileček, tábořský rodák a můj vzdálený příbuzný. Autor, který na svých dílech již vytvořil stovky korábů a stovky vodních hladin, na exlibris archu umístil do volného prostoru. Archa se vznáší v úrovni strmých vrcholů skal. Archa se odpoutala a odlétá od stávající civilizace, od dole umístěného města a jeho věží, domů, mostů a akvaduktů. A obloha se zatahuje, katastrofa teprve přijde. Aby

nebylo pochyb, je na obrázku legenda „Ex libris Noe“. Jindřich Pileček je právem obdivován pro jeho bezbřehou fantazii a tímto způsobem odsoudil (jako to učinil i Bůh) lidskou společnost.

akad. malíř Herbert Křiváček z Kadaně je u nás i v cizině známý svými grafikami se zajímavými krajinami, bizarními skalami, větry zkroucenými stromy, zrcadlením vodních hladin. I téma archy vytvořil přesně tak, jak vypadají jeho obrazy přírody. Archa doplouvá k vrcholku hory, vodní hladina už je téměř klidná a v paprscích slunce, které se zjevuje mezi mraky k němu letí holubice. Na zemi začíná nový život. Svítá naděje.

Babylonská věž

Zatímco v knize Genesis je o ní malá zmínka (11, 1-9), více se o Babylonské věži dozvídáme u „otce dějepisu“ Hero-

dota (žil asi 484-424 př. Kr.) Ten ve své první knize popisuje město Babylon, v jehož centru stál i chrám Dia (Belos) a osm věží nad sebou, jedna na druhé. Výstup na tuto vysokou věž tvořilo schodiště obtočené zvenčí kolem všech osmi věží. Na nejvyšší z nich se údajně nacházel „veliký chrám, v němž stála široká postel s překrásnými přikrývkami a vedle zlatý stůl“. Nikdo nesměl vystoupit nahoru, píše Herodotos, kromě jedné velmi krásné ženy, kterážto je vyvolená. Takže zde už mají výtvarníci řadu konkrétních údajů, které mohli, zejména v minulých dobách, uplatnit na svých obrazech. Zmatení jazyků, dle Bible přišle za trest, je možné pochopit. Vždyť kolem sebe vidíme, jak jedna strana nerozumí druhé, muž nerozumí ženě, učitel žákovi, a naopak, a to mluvíme jedním jazykem.

A tak téma Babylonská věž bývá nejčastěji zpracováváno nejen jako příběh, ale jako symbol společnosti nezdravě sebevědomé a pyšné. Takto většinou příběh Babylonské věže chápou současní výtvarníci. Například akad. malířka Marie M. Šechtlová z Tábora vytvořila v roce 1997 Babylonskou věž, tedy spíše pyramidu, jako soutisk devíti exlibris trojúhelníkových formátů. Na jednotlivých exlibris jsou motivy nohou, obličejů a postav. Žádné ze samostatných exlibris, které tvoří celek, však Babylonskou věž nepřipomíná! Až velký grafický list, sestavený z jednotlivých exlibris, má tu pravou vypovídací hodnotu. Rakouský sběratel a tvůrce exlibris, Dr. Ottmar Premstaller vyryl svým skalpelem knižní značku jako klasické a jednoduché zobrazení kuželovité stavby Babylonské věže. Obrázek je podtiskován latinským textem z evangelia podle Jana: „In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum...“, tedy: „Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všecko povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí. To světlo ve tmě svítí (a tma je nepohltila).“ Ano, slovo je základ, slovo je důležité, ale jen něčí slovo. Jinak je kolem nás zbytečných slov víc, než kapek vody v moři. Jak ale to pravé slovo najdeme, najdeme-li ho, je na nás a asi musíme občas bloudit, jsme jenom lidé!

Za podněty děkuji Zdeňku Řehákovi z Pardubic.

Alois Sassmann
Foto: archiv autora

Osmisměrka

Tento světec je u nás již téměř zapomenut. Dlouho se však i v našich končinách připomínal o svátku narození Páně, tedy 25. prosince. Jeho příběh nepatří k těm veselým. Narodil se ve Španělsku. Matka mu brzy zemřela a otec ho poslal do světa tak brzy, jak to jen šlo. Důvodem bylo, že chlapec byl těžkopádný, neohrabaný a nepříliš bystrý. Chvilí žebрал, aby si zajistil alespoň nějakou obživu, pak se chtěl stát ministrantem, ale nevládl ani ty jednoduché úkony, které s touto službou souvisely. Nakonec našel své životní poslání jako

almužník v jednom špitále. Ve sbírání almužen byl velmi horlivý a chudé, kterým takto mohl sloužit, si nesmírně zamiloval. Obzvláště rád s nimi také slavil svátky narození Páně. Vnímál, že Bůh se narodil právě mezi těmi nejchudšími. Jednou před Vánoci těžce onemocněl. Přesto vyžebbral ještě poslední almužnu, aby své chudé neponechal bez pomoci. Zazpíval s nimi koledu a v osm hodin večer 25. prosince 1604 odešel do věčné slávy.

Připravil Kamil Kozelský

T	Á	K	I	F	I	Z	L	A	F	O	B	S	A	H
S	V	M	E	D	Ú	Z	A	A	K	B	A	Š	T	A
A	Z	Z	I	P	T	L	T	C	A	N	I	D	O	R
K	K	K	Ý	X	H	Y	E	N	A	E	A	F	R	B
Č	A	T	Í	A	É	N	Z	N	N	C	E	K	T	R
I	P	P	S	N	T	R	A	I	U	A	C	Š	É	Z
P	L	A	S	I	T	A	K	L	E	T	I	Ž	R	D
E	A	N	M	T	L	A	N	K	A	I	N	H	E	A
L	S	E	A	E	R	Ó	R	A	K	L	V	L	V	E
S	T	N	K	Č	K	Á	S	B	N	I	O	A	L	O
R	E	K	L	N	Ž	O	Ž	E	O	B	M	V	O	S
U	L	A	I	O	P	D	J	L	L	A	O	O	V	L
K	Í	E	P	K	A	L	T	O	I	H	D	L	E	U
Á	N	Ž	A	S	I	L	U	K	S	E	Í	A	R	C
V	A	V	A	T	S	U	O	S	Š	R	K	M	A	H

BAŠTA BRZDA CENTIMETR DĚKANKA DOMOVNICE DRŽITELKA
FALZIFIKÁT HLAVOLAM HYENA KABEL KAZETA KONČETINA KULISA
MEDÚZA MIXÉR OBRAVNÍK OBSAH OTLAK PANENKA PILKA PIZZA
PLASTELÍNA POŽÁR REHABILITACE REVOLVER RODINA RUKÁV SILONKA
SLEPIČKA SLUCH SÓLISTKA SOPKA SOUSTAVA SRNKA STRÁŽ TUNEL

Nově objevená románská střešní krytina na pražské rotundě Nalezení sv. Kříže

Románská rotunda Nalezení sv. Kříže na Starém Městě pražském, která od roku 1956 slouží pražské farnosti naší Starokatolické církve, vydala velmi cenné tajemství. Při obnově střešní krytiny totiž k překvapení památkářů-dokumentátorů došlo k odkrytí původní románské střešní krytiny. Pozoruhodná je nejen skutečnost, že podobné pokrytí střech je běžné u staveb v jihoevropských zemích, ale rovněž nebyvalý rozsah dochování, který je v dnešní době mimořádně cenný.¹

V dubnu až červenci 2022 dokumentátoři z pražského územního pracoviště NPÚ kontinuálně sledovali a dokumentovali vrstvy kamene a malty odhalované při postupné výměně stávající střešní přejzové krytiny na románské rotundě Nalezení sv. Kříže (neboli sv. Kříže Menšího) na rohu ulic Konviktská a Karoliny Světlé na Starém Městě. Prováděcí firma od konce roku 2021 po částech snímala krytinu z 90. let 20. století, do níž již mohutně dlouhodobě zatékalo, a nahrazovala ji novými prejzy. Přitom v daleko větší míře osekávala a očišťovala zvětralou vnitřní plochu střechy od novodobých vrstev a dostávala se hlouběji k vrstvě nejstarší. Po odkrytí a opětovné pokládce několika polí na apsidě a posléze na

válcové lodi rotundy bylo stále zřetelnější, že nejspodnější dokumentovaná historická konstrukce není jen mladším navrstvením hmot, ale skutečně původní románskou kamennou krytinou. Přechkala staletí, doložené požáry, barokní přestavbu i časté výměny střešního keramického pláště.

Tato kamenná krytina, obdivuhodně zachovaná ve velkém rozsahu na většině pláště lodi a apsidy, je tvořena pravidelnými obdélnými deskami z opuky

*Nález
představuje
svým rozsahem
na našem území
objev zcela
unikátní.*

¹ Při přípravě textu byla využita tisková zpráva Ladislava Bartoše, Terezy Rubešové a Andrey Holasové (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze) *Nález románské kamenné střešní krytiny na rotundě Nalezení sv. Kříže na Starém Městě*, zveřejněná 28. 7. 2022 na internetových stránkách Národního památkového ústavu.

(cca 20–50 mm silné, cca 150–300 mm široké). Desky byly skládány do kruhového řádkování od spodního okraje klenby (u římsy) po zdivo vrcholové lucerny ve zmenšujících a zužujících se kruzích do kvalitní vápenné malty nanesené přímo na rub románské klenby. Malta těsní i spáry na styku kamenných desek. Tímto způsobem byla původně kryta podle všeho také lucerna, na níž současné práce začínaly, tam však původní zastřešení zaniklo v 60. letech 19. století. Datace této románské opukové krytiny je dost obtížná, nejpozději však pochází z 12. století, pravděpodobně přímo z doby stavby rotundy. Po vyhodnocení významu učiněného objevu byla upravena technologie postupu zakrytí pro případnou možnost budoucího prezentování této unikátní krytiny. Opuku známe z mnoha pražských sta-

veb jako zdivo, ale jako střešní krytinu ji prakticky nepotkáme, protože opuka je sice dobře opracovatelná, ale velmi citlivá k povětrnostním vlivům, mrazům a srážkám. Tímto způsobem se však běžně pokrývaly stavby v jižní Evropě a ve Středomoří, odkud k nám románský sloh přišel. V Praze 12. století, byť klima bylo podle všeho mírnější než v pozdějších staletích, se po několika desetiletích muselo ukázat, že tento způsob pokrytí není optimální, a rotunda byla pravděpodobně záhy překryta jiným, zřejmě páleným materiálem.

Památkáři, historici architektury a další odborníci si nyní pochopitelně kladou spoustu nových otázek (např. proč o krytině nevíme z dřívějších stavebních úprav) a čeká je vyhodnocování nových zjištění a hledání analogií a souvislostí. Je známo, že i další české

rotundy skrývají ojedinělé zbytky kamenné krytiny, v tomto rozsahu na celé ploše střechy (kromě lucerny) a v kvalitě zachování však žádný jiný takový případ v Praze dosud nebyl objeven.

Doc. Milena Hauserová, která připravuje k publikaci příklady původního zastřešení z dalších českých rotund, o objevené krytině napsala: „Nález představuje svým rozsahem na našem území objev zcela unikátní. Dovoluje nám věrohodně vykreslit představu původní podoby stavby, která musela upoutávat svým neobvyklým celokamenným zjevem. Klenu-tá sakrální stavba s kamennou krytinou byla stavebním podnikem, který reprezentoval svého stavebníka, svědčil o jeho možnostech i nadregionálním rozhledu.“

Rotunda sv. Kříže je samozřejmě pozoruhodná v mnoha dalších směrech, kupříkladu originálními pískovcovými sdruženými okny v lucerně, tzv. ozvučnicemi – dvěma keramickými nádobami zabudovanými za kruhovými mřížkami nad kněžištěm, které zlepšovaly akustické vlastnosti prostoru, relikty gotických a barokních nástěnných maleb v lodi nebo plotovou mříží od Josefa Mánesa.

Objevů z epochy pražské románské architektury 11. až 13. století stále přibývá, přesto právě tyto z doby přemyslovských knížat a prvních králů patří k těm stále jedinečným a nesmírně vzácným.

*Připravil Lukáš M. Vytlačil
Foto: Národní památkový ústav*

Najdete nás také na webu a sociálních sítích!

www.starokatolici.cz

www.facebook.com/starokatolici.cr

Přihlašte se také k odběru novinek na www.starokatolici.cz/newsletter

**Starokatolická
církev v ČR**